

“ચંડાળ- ચોકડી.”

પારસી સંસારી રમુજ
ખેલ.

લખનાર—ગુલફામ.

લખનાર.... ધી ચંગ મેન્સ યુનિયન

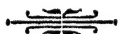
ધી ઓનરેબલ સર ઇબ્રાહીમ રહીમતુલા મેનશન,

પીકેટ રોડ.

મુંબઈ—૧૯૧૮

ગુજરાતી કાવ્યસંગ્રહ મેલા યુનંદા એમેચ્યુઅરો

અરહુમ	મંચેરશાહ	મા.	મીસી
,,	ડોસલ	બે.	મેહતા
,,	કેસી	કા.	ખોદાયજી
,,	નોશીરવાન	રૂ.	ઓગરા

ઓ બહાલા ખેરાદરો

તમે એમેચ્યુઅર તરીકેની ઝલકતી કારકીદી ભોગવી દરેક ભર જવાન વયમાં બહેસ્તનશીન થયા છો, પણ તમારી ઉમદા સેવાઓ, ભલ્લી નામના, અને ઉદાર ખવાસ હું તેમજ મારાં યુન્યનનાં દરેક ખેરાદરો હજી આંસુ સાથે યાદ કર્યે છીએ. તેજ ભલ્લી યાદમાં આ નાનું પુસ્તક માનની લાગણી સાથે તમને અર્પણ કરીયે છીયે.

પરવર તમારા પાક રૂહને શાંતી બક્ષે.

લાલ ધી યંગ મેન્સ યુનીયન.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

અનુક્રમાંક ૭૮૫૧ વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ ચંડાપ ચોડગી

વિષય ૬-૨-૧

તમાશાખીન ડીયર:—

આજે લગભગ પચાસમી વખત અમો મી. ગુલશામનાં એક અંગલા ખેલમાં નવા ઠંઠેરા સાથે ખહાર પડ્યા છીએ, અને તે આજ સુધીમાં તારી તરફથી મેલવેલા ઉત્તેજનનું પરીણામ છે.

કમનસીબે; આજ કાલ એમેચ્યુઅરોનાં નામની ઘણાને સુગ છે પણ તેનું કારણખી છે કે હાલમાં કેટલાક ખીન અનુભવીઓ, અને નાદાન સ્કુલ બોયઝોખી એમેચ્યુઅરોનાં નામ હેઠલ કંઈ ઓમટું-ગોમટું સ્ટેજ કરીને નાટક નામને એળ લગાડે છે જેથી એમેચ્યુઅરોનું નામ બદનાંમ થાય છે.

પણ અમે તે કલાસનાં નથી એ તું ખરાખર જાણે છે. કંઈખી લેચલાઉ સ્ટેજ કરવાનો અમારો રીવાજ નથી. કોઈક ખીન અનુભવી લેખકનો એખરો નાટક કે સ્કીટ ભજવી અમારૂં નામ ગુમાવવા સાથ તારી ખફગી ખેંચી લેવા અમે નારાજ છીએ. અમે ચાહુ મી. ગુલશામનાજ નાટકો સ્ટેજ કીધા છે અને હું જણાવવાની હિંમત કરતાં અચકતો નથી કે “ગુલશામ” નું નામ એજ અમારી ફતેહ છે.

અત્રે હું મારા યુનંદા એમેચ્યુઅરોનો ઉપકાર વીસરી શકતો નથી. એ મારા દરેક ખીરાદરોએ સેહેજખી સ્વાર્થ વગર “ઓનરરી” સેવા બજાવી મને હુંમેશા ઉપકારી બનાવ્યો છે.

તેમજ ખીજા અનેક ખેરાદરોએ મને મદદ આપી છે તેઓનો પણ ઉપકારી છું.

રગ ભુમીના રંગારીઓ.

તેઓની ઓળખ.

નાદીરશાહના ચીનાઇ... ચીનમાં બ્રીટીશ સરકારી મોટા ઓધા
ઉપરથી રીટાયરડ થયેલો શેડીયો;—ખુદા-
રનો ભપકો પણ કરજદાર; ઘડીમાં ખીજ-
વાય ને ઘડીમાં હસે.

જમશેદ... ... નાદીરશાહનો છોકરો જેને ઉંઘમાં ચાલ-
વાની આદત છે.

શીરીન... ... નાદીરશાહની બેટી,—કેફીના હાથની
ઉમેદવાર.

કેફી... ... એક જવાન્યો,—શીરીનનો. આશક;
જેમી અને જેહાંબક્ષનો દોસ્ત.

બેબુ ખખીલ... ... લખપતી મનહુસ; પાપી, કાવતરાંબાજ
અને લોભી. ચંડાલ ચોકડીનો પ્રમુખ.

જેહાંબક્ષ... ... ભલો જવાનીયો; ખુરા સાથે ખુરા ભલા
સાથે ભલો. ચંડાલ ચોકડીનો સેક્રેટરી.

ધનબુ ઘાસલેટ... ... } ચંડાલ ચોકડીના મેમ્બરો.
દાલી ગાવડી... ... }

હીબે... ... જેહાંબક્ષનો ગામડીયો નોકર.

સ્થળ—મુંબઈ અને વાંદરા.

બનામે ખુદા.

“ ચંડાળ-ચોકડી ”

ગાયનો.

શરીરન

પ્રાણ પ્યારા હે સરજનહારા રે શકે કોણુ વખાણી ગુણો તારા,
નારી કારીગીરી કરતારા રે ચાહ લેતાં કુખ્યા લાખો તારા.
ના જુએ પાપી, ના જુએ જાપી ના જુએ સારા, નકારા
તોઆ કરી પસતાયા જે દીલથી દીધા બહેસ્તે ઉતારા રે—
ચાહે તો મારે, ચાહે તો તારે જરરા બનાવે શેતારા
જેશી નજીમી રહેં ખાક ચુમી, ન વરતે તારા વરતારા રે—

૨

જેમી

પરની નારી જોધને ન ચીતને ડોલાવવું,
પરણી જૈરીને ખરી ગણી ન ફડે આવવું.
પારકી તે પારકી તેનાથી શું મલકાવું,
આપણી ખરી ખોટી ગણીને ગાડું ગબડાવવું.
કોઈની નથી એ નારી સારી લાગે છે,
ઉંઘમાં પડેલો જાણે છે કે જાગે છે.
મન માને તે કરવામાં સાર છે સંસારમાં,
મોજ છે બધામાં પ્યાર કે પયજરમાં.
પારકું લીધાથી ચોર થાશે પોતાનું ખોયાથી પસતાશે.
ચેતી ચાલશે તો અન્ન ખાશે, સાચી નારી જાણી અથડાશે.

શીરીન-બેમી

ભાઈ બધરાંની ગારો તેનો અર્થ સદા સારો,
 તેને તમે દુવાઓ માનો; ઓ ભાઈ તમે તેને દુવાઓ માનો.
 ભાઈ સમજે ઉઘાડી કાનો, માટે માનો છે બોલ શાનો, —ઓ ભાઈ.
 બેહેન ગારો તે ગારો, છે પાપોનો ભારો,
 તેને કાંઠાંથી આશીશ માનો; બેહેન તેને કાંઠાંથી આશીશ માનો.
 માતા જો બચ્ચાંને જ જ મુવા કહે, લાગે ન થઈ તે ગાર,
 ઉમરને વધારે, વધે ગારે ગારે, વીપતથી ઉગારે તે પરવરદીગાર.

કેડી—

જરમાં ઘરમાં જોહરમાં—સરવર પણ કે અખતરમાં,
 દરખે દરમાં હર નરમાં, પંખી પરકે બે પરમાં.
 હાં છે કંઈ બહારથી પુરો સંસાર,
 જોવાને જો મેલવે સુધડ આંખ
 તો જુવે જઘને સાચ્યો થઈને
 પ્યારવાલા મંદીરમાં—જરમાં
 જો સચ્ચાઈ દીલમાં રાખીને
 દુઃખ સાંખીને સત્ય ભાંખીને
 સુખમાં સજવી ગગને ગજવી
 જંદગી લુટાવી પરવરમાં—જરમાં

શીરીન-કેડી

પ્યારા ગજરો બનાયો તારે કાજ,
 શીરે આજ કરે તાજ.

વહાલી રાખી મુજ લાજ—ધારા.
 ગાલના ગુલાબો નયનના નરગીસો,
 હોડનાં હજારી ગુંથી ગજરાનો સાજ.
 ચીતની ચમ્પેલી ચતુર ખીલી,
 મનનાં મોગરાં, દીલના દોરાથી,
 ઝે બાંધી પ્રીતી તારે ખાતર,
 દીલનવાજ સરતાજ.

૬

યાદ કરજો વહાલીને વહાલા જન,
 થાશે ના કદી અજન,
 દિલની તું રહેશે દરજાન.
 હરતાં ફરતાં વાટે વીચરતાં, મનમાં માનથી પરેમ પીછાંજી;
 રમતાં જમતાં ભાનમાં ભમતાં, તું વહાલીનું રાખું દીલમાં ભાન—યાદ.
 વીંટીમાં વીંટાઈને આંગલી આ હરખાય.
 તેમજ જુલ્હેમાં ફસી દિલ દિલમાં ખુશ થાય.
 દીલનું દાન કીધું સાદાન.
 ભલે જહાન કહે નાદાન—યાદ કરજો.

૭

હીજો—

હાં એખી કરમની કહાણી—
 હાણાં મહી હાથ નાખું તીખખું ખાવા હાખ,
 આવે કપાયેલું કોઈ નકરી ખાઈનું નાખ.—એખી.
 હુદને ખીછાણામાં કફ, પયલુવાનો વીચાર,
 હપના મહી હલી રહે દાકણો હહ ખાર.

નોકરીમાં બહુ કામ કરી ઓઢવા જઈ હાલ,
ખાંહડાંને લાકડીઓ ખાઈ નીકરી જાયે ખાલ.
માર ખાવાથી બચવા કરે ખાંહડાંઓની દાલ,
તેજ આવી માથામાં વાગે ઊખડી જાયે ખાલ.

૮

જેહાંબક્ષ—

ખીસાં ખાલી છે ભાઈ મવાલી છે,
મોઢે લાલી ગોરી કાઠી દરણી સઉથી આલી છે.
ચાલ નીરાલી છે ભોલી ભાલી છે,
ભોલી ચાલીને પતરાળ બધી દાલી છે.
કોઈ કહેછે જહાંબખશ ભાઈ ઘેલા છે,
કોઈ કહેછે જહાંબખશ ભાઈ અલખેલા છે.
કોઈ કહેછે જહાંબખશ ભાઈ ધસેલા છે.
પણ સેવક ગુરને બોલાવનારા ચેલા છે.
ચોકડી ચંગલ અમારી છે,
કોઈ ચોર અને કોઈ પકડો જુગારી છે.
પણ ચાલ હમારી સારી છે,
જે છે જેવો તેને દેવ તેવી વાત જારી છે.

૯

હીન્ને-જેહાંબક્ષ

કરમણી કહાણીએ કુચકું ગલાહ
ગધેડા મુજ પાળ—

હાયા છેવ હેં હાજ—કે

મુગોરે હીન્ન મોઢે ના લાગ તારા હાથેને ભાગ,

તારા હાથોમાં આગ, કીધો નાશ—

ઓ હેઠ જરા હલધર લઇ આવો કોઇ ડાકટર

ઓલાવો મને હાળો કરાવો થીયો લાહ—

૧૦

બેબુ—

જેવો, તે શયતાન કે ઈનસાન હતો કોણ,

તેનો ભેદ મુજ પર અયાં કર અય યજ્ઞદાં !

ડરતો નથી શયતાનથી, ના દરેં દેવસ્તાનથી;

બલકે ના બીહવું યજ્ઞદાનથી, થરથર કાપું ઈનસાનથી.

૧૧

બેબુ—

પાપ સવાઅના નામ જગતમાં જુદાં, બસ જર પરવર મણ,

નકે જે જન્નત અન્નત મન્નત ઢોંગીના દાવા.

કોઈ કરમ કર લુટથી ઘર ભર સાચાં સુન વચન શિખામણ,

જર વિન બાવા જગ કહે સમજો તે સાધુ બાવા.

માનો ભાઇ માનો આ અનુભવના બે બોલો.

કાંટો લઇ તોલો, દીલના દરવાજા બોલો.

પછસા ખુદાથી મેલવે જનતું ધામ છે,

પછસાની થેલી તે હયાતી બખસ જામ છે;

પછસા હશે તો હછયે હામ જગમાં નામ છે.

પછસા નહિ જે પાસ તો બસ રામ રામ છે.

૧૨

નાદીરશા—

પાકગદ તુંહી પરવર, લઇને નામ જબાંપર

ભજીએ નીસદીન નમી નમી—પાકગદ

નીરંજન નીરાકાર, તારી ખુબીનો નહી પાર

દેરો આ સફલ ઉતાર—ભજીએ.

ધનજી-દાહી

વાહ મુગ પાણી એ બોલાવતું,
 બને પોપટ એ પેગમાં માડે પટપટ,
 પીઓ ચાર બેડો પાર થાય નાર જની એ,
 માટીનું ચાર એ કરે છે ધનસાન,
 એજનને એજ બખશે છે જન,
 જીન્નતનું પાણી છે જીનોની જની છે,
 એલમાં એ માની છે, એકજ લાસાની છે.

હીજો—

ચાંદા ચાંદા તારી શીરે વાત ચાંદો ભલે હુગ્યો રે,
 હુગ્યો હુગ્યો પાછલી પેલલી રાત મોડી કેરો જીમયો રે,
 મારો જહાંબખશ સધાવીયો દરબાર ઘોડે બેસી આવશે રે,
 તાંદાથી લાવશે મોતીનો હાર તે શીરીન્યાઈ પેહેરશે રે.

જેહાંબક્ષ—

આલમના કવીઓની પાસે લખાવો,
 ધરતીની સારી તખતી બનાવો—આલમ
 દરીયાનાં પાણીની સાહી બનાવો,
 ખુદાની ખુબીને લખી ન શકાવો—આલમ
 કાબેલ હુનરમંદ શુરવીર ગનાવો,
 અજલ આવી લાગે કદી ન બચાવો—આલમ

જેહાંબક્ષ—

ધીરજથી કામ થશે સડ સાડ,
 દોસ્ત વચન આ, માન જીરથી,

યજ્ઞદાન સાચો છે પ્યારો—

પર્વત રાધનો કરે તે મુકલીસને મહારાજ,
હાથી કીડીનો કરે તે રાખશે તારી લાજ,
નીરાસાના ફાંસામાં સંતાઈ આશા,
સખુરી અધુરી ન રાખ—દોસ્ત

૧૭

બેજુ—

મારીયો છે દાવ લગ્નરમાં બેડો છે પાર.

અકકલથી ડામ નં કરે તમામ,

પહોંચે તે અંગતમ બેડો થાય પાર,

ખુનખી કરીને મારીને મરીને,

પૈસો સંધરીને રાખવો લુલ્હ જહાનનો ચાખવો.

પુરાઈ ભલાઈ એ બધી વાતો છે,

મતલબ સાંધવાનીજ વાતો છે.

પીઠ આપે જોઈ પવનને તે ખરો ટુશીયાર.

૧૮

કેકી—

દીલ તું ખીરજ કાંય ન રાખે,

નીડર રહે રખ આશે;

કાહડ્યા જો બેંચે છે તરણા,

લોખંડ દોડે ચક્રમક પાસે.

નીરજવો પણ રાખે કશીસતો.

દીલથી દીલપર શું નહિ થાશે,

શીરીન—

જીન્નતમાંથી જો અય જનારા દીલઆરા તું,
ઓ વહાલા મારા તું, હું કીયે હાલે વેચાઉં.
લગનની ગઠે ચેને બંધાઉ, કે જીવતી ઘેને બંધાઉ.
જો તુંજ પાસે બોલાવી શકે તોં દીલખર શઉકથી આઉં.
ફાટે ન છાતી જન ન જતી,
ગાય કસાઇની થાઉં, દીલ કોને ખતાઉં,
વાહાલા કહાં જાઉં.

નાદીરશાહ—

ધ્યારે તોરે બીન ખાચરી મય બની
દુખ ઉઠત હય રહી--ધ્યારે
સ્થન દીન ન મોહો કધુ ન સોહત હય--
સાજન દુખીઆ કર ગયો અકિર સુખકો લે ગયો સાથ,
જનમ છોડા દે ગયો મોરી કહન સુનીયો ખાત;
દરસ દરસ બીન તરસ તરસ મોરે મનકો લાગી મેહ
હાય દયા અખ કયા કર મોરી કહન સુનેગા ખેત--

કેકી—

સયરકા ઇસ બાગે આલમમેં મળ કુછબી નહીં,
ખુશનમાં હય ગુલ મગર ખુએ વફા કુછબી નહીં.
બોલી સુરત દેખકર દિલ દે દિયા મયને તુજે,
યે મેરી તકસીર હય તેરી ખતા કુછબી નહીં;
મોહની હય મક હય જાદુ હય શોખી, હય મગર,
શર્મ આંખો મેં તેરી ઓ બેહયા કુછબી નહીં.

JIM RAM & Co.,

EXPORTERS, IMPORTERS & SHIPPERS,

MILL & GIN STORES SUPPLIERS,

CONTRACTORS & COMMISSION AGENTS.

Dadoo Bldg., Marine St. Fort.

સગન સરાને ખરનાં રીયલ સોનાના દાગીનાં ક્યાંથી ખરીદશો?

KHARSHEDJI & BEZONJI CHOCKSEY & Co.

GOLD SMITHS & JEWELLERS

Mumbadevi New Shroff Bazar Shop No. 28.

ખરશેદજી અને બેઝનજી ચોકસીની કું.

સોનાનાં તથા ઝવેરાતના દાગીનાં વેચનાર તથા ણનાવી આપનાર.

મુંબાદેવી નવી સરાફ બજાર દુકાન નં. ૨૮.

મુંબઈ.

“ચાણ-ચોકડી” નાં ગાયનોના આ ચોપડો મરીન સ્ટ્રીટ, કોટ મધે આવેલા
ધી મીનરવા પ્રીટીંગ પ્રેસમાં નાદરસા સોરાબજી દાડવાલાએ છાપી છે.

નવજી મ-શેરજી માદને પીકેટ રોડ, ઉપર આવેલાં ધી ચાગ મેનસ મુનયનમાં
પોતાને માને પ્રગટ કર્યા છે.

